

آپامیس - باطر

آبوبكر دىۋايفنىڭ جىنالىغان سوز دەرى

باترلار

التىچى بىلىم

— آلپامس —

تور كىستان رېسپوبلىكىسىنىڭ باسما سوز چقاروچى ماھكىلىمىسى
تاشكەنت، ۱۹۲۲ يىلى.

آرداقتى او قوچىلارغا

آلدارىڭغا اۆسپىنلپ اوتىرلغان «آلپامس باتر» جىكيايسى
سردارىيا اوبلۇستىنىڭ قازاقدارى آراسىدا زور اورن تۇتادى.
قولدان جازالغان «آلپامس باتر» دىڭ آنكىمەسنى سردارىيا
اوبلۇستىنىڭ اۆمۇدارىيا بولمىنىڭ بورنى باستىغى م. رازگو-
نىف بىزدىڭ قاراۋىمىزغا جىمىرغان ايدى، ياوغان راخامات
بولسنى. اونىڭ بىر جاغىدا «آلپامس باتر» جىكيايسى سردارىيا
اوبلۇسى تورت كۆل بولمىنىڭ قارا قالپاق آقنى (جىرچىسى)
جە مۇرات بىك مۇخامەت بالاسى (كاسىي ياقىلىق ايدى)
تارقىنىن جازالغان. بىراق «آلپامس باتر» چىن قازاق
خالىقىنىڭ اولادى. جىرى بولسا، بۇخاراغا قوڭس اوتىرغان
قارا قالپاق آقنى تارقىنىن جازالغاندىن اچىندە آراب، فار-
سى سوز دەرى كۆپ اۆچىر ايدى. مۇنى اۆدارغان ۋاقىندا
قولمىزدان كىلگەنچە سوزدىڭ نىڭىزگى مانىسىنە چاقىن
كىلۈۋىنە تىرسىق.

آ. دىۋايف

تۇۋدى. قوچىدقدارىنا اولسكەن چىيىلىس توى قىلدى. توقساننان
 سىيە سويديرىپ- تورت ككولدىن اوچاق قازدردى.
 آلتىن قاباق آتدردى. ژان بىرەۋ جابلاب چابىردى. پالوان
 جىگەت توتدردى. اوتت كون اوين، قىرق كۆن توپن قىلدى.
 اوين اچىندە آلتىن يىسككە سالب ايتكى باي بالالارن آلب كىلدى.
 قوجا، مولداردۇك آلدينا قويدى:

آلدىنىڭ چاقىسى كورگەن بىندەلەرى، سىزدىن مەن بالالارمىزدۇك
 آتن قويىپ پانالار كىدى بىرگەنەر، دىيىپ.

كوب بايلار سار بايلار چابىدى. سول واقتداردا برەولەر
 اول بولسەن، برەولەر نۇل بولسەن دىدى. بايلاردۇك كوگلىنە
 ھىچ قايسى ماقول كىلمەي. قىنە تاراپىنا قاراسا باسندا كود،
 اينىدە جاندە، اوستىندە مىلدە- قوجا- مولدارلار كوردى:
 اوزدەرى بىر چاقىسى بىندە، جىتتى قالەندەر پايدا بولدى.
 قوجا مولدارلار آيدى: ايه باي بۇرى! كوز جاسۇك قابىل
 بولغان ايسكەن! غايىدان باقتى قالەندەر كىلدى. سولار بالا-
 لار كۇك آتن قويسەن، سولار نە دىسە ھام بىزدەر اومىن دىيىپ
 قول كوتىرەيك، دىدى. توى قانادان توى اولسەن بىردى. جىتتى
 قالەندەردى اورتاغا چاقىرىپ، آلب غايىدان كىلگەن بىندە-
 سىزدەر، اوسى بالالاردۇك آتن قويىڭدارا دىدى. قالەندەرلەر-
 چاقىسى دىيىپ باي بۇرىنىڭ چالغۇز اولىنىڭ آتن- "آلبامس"
 بولسەن دىدى. قىزنىڭ آتن "قارلىغىچ" بولسەن دىدى. بايسارى
 بايدۇك قىزنىڭ آتن "گولبارچىن" قويدى.

كۇلبارچىن آلبامسقا جىت بولسەن دىدى.

آلبامستى جىتتى قالەندەر آلدينا آلب اوزىنا، آرقاسىنا پانجا
 اۋرۇپ چالغۇز اولم سىن دىدى. جىتتى بۇرۇك مەن دىدى.
 تار جولدا، تاغاق كىچۇۋدە، بايسىڭا اس توسكەن جىردە-
 جىتتى كامىل بۇرم دىيىپ جات ايتسۇك، آلا تاغلا جار بىرسە

قوداماق بىرگە شارت، دىدى.

آلگىلەر- قايب ايرىن، قىرق چىلتان ايكە. كوزىدىن قايب
 بولدى. اولسكەن توى تارقاب كىتىدى. آر دان جىتتى جل
 اوتدى. بىر كۆننى اوتتپ ايتكى باي كىنگەس ايتدى. اول
 دىگەنگە اول، قىر دىگەنگە قىر بىردى. ايسكەنمۇز قودا بولدىق
 كارىلك قارسى كىلگەندە، جىگەدك چىيىلىپ اوتكەندە ايلدە
 اولسكەن مېيرام تويىلار بار. قارا فاسقا آت مىسەك، آت
 قويرىغىن چارت تۇيسۇك قارتايغاندا كوگبارى. اولاققا توسەك
 قالاي بولۇر ايسكەن دىسەدى. بىدەۋدىن سايىلاب مەنەب كوگبارىغا
 توسىدى. بايسارى باي، اولادى آلدیدا قانچىدى. باي بۇرى
 باي، ازىنەن قۇتۇپ جىتىدى. اولادۇك سىراغىنان اوستاب-
 جىدار دىدى. بايسارى باي، جىدەمدى. ايكۇۋى سول جىردە
 تارتىسىپ بىر- بىرىنە قامچى سالب كوب آلامەت اچىدە،
 باي بۇرى باي اۋرۇۋدان كوب ايدى. بايسارى بايدۇك
 اۋرۇۋى آر ايدى. كوگبارى اولاققا تاللىپ شايان! اسى
 بولدى. باي- سارى باي، تۇۋغان قۇداسى باي بورىدىن
 كوب قورلۇق، كوب زورلۇق كوردى. قالسا كوگلى، چىقسا
 جان- دىگەن قوداسىنان كوگلى قالدى. مېنىڭ بالاسىز
 ايكەندىگەدى بايسا كىلەردى. كىم كىلك سىمبىيىش بايسارى باي
 جىب مېرەكەندەن اۋيىندە قايتدى. باورن شۇوق جىرگە بىرىپ
 جىتتى كۆن، جىتتى تۇن دالغا چىقماي قايا بولاب جىتتى.
 جانتاب اوبانلپ مېنىڭ قىيامەتدك قۇدام ايدى. باي بۇرىنىڭ
 قورلىغىن، زورلىغىن كورپ جورگەنچە جاننا بىر جورىدارغا
 باسمىدى آلب كىتىپتىن دىيىدى. اير جىگەت، قوداسىنىڭ قورلىغىنا
 چىداماي بىر جورىدارغا كىتىپك بولدى. باي بۇرى بايغا
 قىزدى بىر مەين، بۇل چالغانچى دۇنيىدە باي بۇرى بايدۇك سىرا
 جۇزىن كورمەين، دىيىپ آلتى آيچىلق، قىرق كوئىچىلك جولغا

تايچا تانداك ايلينه توقسان نارغا چوك آرتب تايچا قالماقدك
 ايلينه كوچدى. آق بۇلاق دىيگن بولماقدك باسنا جيتدى.
 تۇنى مېنىن جولدا ساخاردك واقتندا توقسان نارغا قايتادان
 چوك آرتدى. گۈلبارچن جاندى آلتن كىيىپكە سالب
 لوتىرب - قارانارداك اۋستىندە آلتن چاچ آندى آغانى بىر
 سوز ديدى:

جاگىر جارسن آيدن كولىدەر سىل بولس
 چلدىن چلغا بول داۋلەتك مول بولس
 ساحار واقتدا توقسان نارغا چوك آرتب
 كۈلبارچىندك، آتسى، سزگە چول بولس?
 آيل تارتك دان بىدەۋك بىلينيە
 قولق سالغل مېن موكلينك تليينە
 ساحار واقتدا توقسان نارغا چوك سالب
 سىن باراسن قانداي شاهەنك ايلينيە?

سوندا باي سارى بايدك يىرگن جواي:
 ماڭدايكدا قىيىغانداي، قالام قاسا
 قورلق يىنن اوتىيدى ايسكن اچكەن آس
 كورگن قورليخمدى بابان ايتيىن -

كىمىدك تارتب چلاي بىرمە آلتن چاچا
 اون تورتيده تولب تۇۇغان آي ايدك.
 بول دۇنيىدە تورت تولككە ساي ايدك.
 آزدان، داۋرەن سورگن كوب ايلمدە
 بول جورتلاردا ايسك ئىگدەس باي ايدك.

اون تورتيده تولب تۇۇغان آي بولدى.
 بول دۇنيىدە تورت توليگم ساي بولدى.
 آزدان داۋرەن سورگن كوب غوي ايلمدە
 ات چاپترغان كوندە مېرام توي بولدى.

دوللە كوئلم تاسقانن
 بىدەۋك قامچى باسقانن
 ايسردە آلتن دالادا
 اۋلاقى آلب قاچقانن
 ماقساتقا كىمدەر ئىگەلدى
 بىر زيارات قادىرى بىزگە لوتىگەندى
 قىيامەتدك قۇدام ايدى بايىوى
 كىيىننن قۇوب ئىگەلدى.

قىيامەتدك قۇدامنان
 باسما قامچى تىگەندى
 آلدما آغام جوغىنان
 كىيىنننمە اتم جوغىنان
 بىر بالانك كىيىننن

قىيامەتدك قۇدامنان
 باسما قامچى تىگەندە
 نارتىم آيل نار تويىدك بىلينيە
 آلتى ايجىلق، قون كۇنجىلك چول چۇرب
 مېن بارار مېن تايچا قالماق ايلينيە.

آت قويريغىن تويدىرمەن
 آرمانىز داۋرەن سۇرەرمەن
 جالغىز قىزم بار چىندى
 دىن بلمدگن قالماققا
 سايلاپ چۇرب بىرەرمەن
 آلتن چاچىلك جوايى:

مېن چلايەن كوزدە جاسم كول بولب
 آرتم چاپقان چاچم چول بولب
 اۋلداي كورگن جالغىز قىزم كول بارچىن

آزىن داۋرىن سۈرە ئامادى قىز بولب
 توقسان كرسە باۋدىڭ گۈلى سولمايما
 ارلى جىگىت نامس مېنىن اولمى-مە
 آغايىن مېن كىم اورسېلىس تالاسېلىس
 آبرۈى باردى ايلنگە قايتساق بولماي-ما
 سالماس قاتىر ماۋلام (۱) چارلىغىن
 قاتار دېن بىلمەسدىر يېنىلى تارلىغىن
 آغايىن مېن كىم اورسېلىس تالاسېلىس
 قايتقىل رايغا ايندى آبرۈى بارلقدا
 ناز بېندەۋدىڭ مەندىر تېرىلىڭى
 زامىغ بولار اومېرىمىڭ چىرىلىڭى
 كىل قايتايلىق ايندى آبرۈى بارلقدا
 جامان بولار دېن بىلمەسدىڭ قورلىغى

سول كېتىكەننەن كوچىب كېتىپ آلنى آيچىلىق ، قىزىق
 كۈنچىلىك چول چۇرۇب ساۋ سالامەت تايىچا قاننىڭ اينىنە
 بارب تۇسدى. كېڭەن قونى بېردى، چاروغا جاي بېردى تايىچا قالا-
 ماقدىڭ اينلەدەپ قارا بولساڭ كەتتى بېرىپ چۈرە بېردى. بىر كېمىسى
 سول بولدى: قورساق آتاندى. مۇنان سوڭ ارادان چىتى
 چىل ئوتدى، مۇندا كېلىگەندە گۈلبارچىن چىتى چاسەندە
 ايدى. چىتى چىل ئوتدى چاسى ۱۴ كە چىتتى.
 آل ايندىگى قاباردى تايىچا قالماقدان ايسىتىڭىز: «بارچىن
 قاننىڭ آلېس ايگى آمالدارلارنىڭ، اوتىز ايگى مۇھەر دەرلەرىندە
 ايسىتىلىپ تايىچا قانغا آينادى: «آينالان خان ايسم بابايغى
 كېلىگەن باي سارى دېگەن پۇقاراڭنىڭ بىر قىزى بار ايتكەن
 سىزگە لايىق ايتكەن» دېدى. قان مۇنى ماقۇل كورب «سول
 باي بىرگە قىزى بېرىمسى- بە ايتكەن؟ بىزدى كويۇ دېمىس

بە ايتكەن؟» دېدى. سۇندا اولار آينادى، او تاقىر سىزدەن
 ارتق كىمگە بېرىدى؟
 قان آينادى: بار اونداي بولسا ايتدېرىپ كېلى دېىب.
 سول وقتداردا قاراچان دېگەن قالماق ئوزى باھاتىرە
 ئوزى پالوان، ئوزى قاننىڭ آكېسى ايدى. سول تۇرب آينادى:
 قاننىڭ ئاسى ايدى مېنىن
 يادىچا زورلىق قالما،
 نە ئاسى بار قىز مېنىن؟
 ئاسى بولسا بارچىن جان
 داۋرىن سورەر بىر مېنىن،
 سۇيتىپ قاراچان مېن آلەن دېىب، تايىچا قان مېن آلەن
 دېىب كېلىسەدى تۇردى.

سول واقتداردا وازرلەر مېنىن كېلىگەندە: كويۇ قدر،
 مەككە «والى بار دېگەندى پاتىچاغا آينادى:» ايد تاقىر كويۇ
 آينىپ ايرەگەسب تورغانچا، قان دا توغز چاۋچى، قاراچان دا توغز
 چاۋچى چىبەر گەدەر قايسىڭىز غا بېرىسە باقدار گەن كور گەدەر دېدى،
 سول سوز قانغا ماقۇل كورندى. سوزدىڭ قىزىغى
 چاقىن كېلدى. قان دا قارا جاندا توغز چاۋچىلارن سايلادى.
 خان تىگىڭ ايتتى. اون سىڭىز چاۋچىغا، او، بايسارى باي
 قىزىن قان دېسە ماغان بېرىس، باتىر دېسە قارا چانغا بېرىس،
 اختيارى بايسارىدا؛ قاندا زورلىق بولمايدى، نە قىلسا، ئوزى
 بولسۇن دېىب.

اون سىڭىز قالماق بېدەۋگە مەندى بايسارى بايدىڭ اور-
 داسىنا چۇرس قىلدى. قاننىڭ خاقىسى وزىرى توغز چاۋ-
 چىنىڭ باسى ايدى. اوننىڭ اتى كوكەن قاسقا دېيتىن ايدى.
 بايسارى باي تىككەن اورداغا كېلدى. كېلىپ منا سوز-
 (۰) ماۋلام - خودايم

دەردى آيتادى:

يىددومىن تابدان آسقالى

تۇرماڭز بىزدىن چاسقان.

بول يىندەيىتدە بارما ايگىن؟

بىز يىنەن قابارلاسقالى.

يىدەۋ سورىنگىن قىتاس

آقدى كوزدىن قاندى چاس

آق - يىندە بار بولماساڭ

چىضب اويدىن قابارلاس

بايسارى اويدىن تىغا چىقدى، قاننان آدام ايگەندىگىن

بىلب بايسارى بىلىڭ اۋرىدىن اۋچىب ۋاجول بولسا دىدى،

سوندا قۇرب وازر كوگىمىن قاسقا آينارى:

لاغلى مارچاندى ساداقدى

دوسپانغا بىردىك آددىدى

آرادا جاۋچى جورمەكتىك

كات خۇداقردان سىبىدى

دۇنيە پانى چالغاندى

كىدەرگە اوپا قانغاندى

آرادا جاۋچى جورمەكتىك

بىزدىردىن ايەس بايسارى

كات خۇداقردان چالغاندى

قاراغاي تايزا قون بايلاپ

قىيىپ بايغا كىلگىنەن

آق كىرەگە كوز اويىناپ

سالەمدىكىم كىلگىنەن

ايكى موسلمان بالاس،

ايىدە مەككە كىلگىنەن

ايىتەستىرمەك ايلچىدىن

جاۋلاستىرماق جاۋچىدىن

قوسداردى سالغان اۋچىدىن

سۇزدە قىر بار بىزدە اول.

قىرىڭغا كىلگىن جاۋچى - من،

جانن يىدەۋدىڭ اورمىن.

قوڭراتدان چىققان تورمىن.

تايچادان كىلگىن ئوغز بىز

قارا جاننان ئوغز بىز

پانسا دىسىڭ تايچاغا

بانەر دىسىڭ قار خانغا

اقتىبارڭ بايسارى

بار چىشىڭدى بىرەس

سوزمىدى قانداي كورەس

بايسارىنىڭ كىتىدى موددەنى،

يىلەنەن تاپدى داۋلەتنى.

قايىتپ اورداغا كىردى چالغۇر اۋانداي كورب كورگىن

قىرى گۈلبارچىغا قاراپ:

گاۋھار مىن سىن مىنىڭ

سىن بولماساڭ كىم مىنىڭ

حال جايما قارايتىن.

تايچاقان سىزگە جاۋچى نىجىرىدى. قاراجان مىن ايكى

ئالاس اوسى ايسكەۋىنىڭ قاسىمىنا قالات قاراغم كوڭلگىدى

بىرەس:

سوندا بار چىن تۇرب سويلادى:

آقىم بۇل مايداندا ايندى بولدى مىن دال

قالداتىڭ ايسكەۋىنىڭ تەۋى دۇنيە مال

جلاى بىرمە آنا، كوڭلڭم بوزلدى
 خوق جاندا قارار تابار آنا جان
 اوسى دامنەن اوزدەمىڭدى تام دىمە
 ادام كورسەڭ سىن اوزك تىن كىم دىمە
 جلاى بىرمە آنا كوڭلڭم بوزلدى
 بارچەن جانك باردا آنا غام جىمە
 اپنا مېنىن اق جۇزمىدى كوزىڭدىن
 حقك سالغان جارلىغىنە
 جلاى بىرمە آنا چۇكر قلايىن
 سول قالماققا بارب جاواب بىرەيىن
 جلدان چلغا ئالداى بويم اوسىدى
 جاريمىڭ دېرى اوى باقمىدى كىسەدى
 مەن بىدەو ھار مايداندا جىلمەي - مە؟
 سۇۋل كۇنى ات قۇيرىغىن اورمى - مە
 قانل قىلب بىردك فوگرات سۇلتانغا
 آمان بولسا اون نورت جاسدا كىلمەي مە
 بولماى سۇۋاچ ات قۇيرىغىن اورمى
 مېن بىلەن آنا قاير تورەن
 ايرتەك مېنىن مال ايدىسى كىلگەنە
 جانم اتام سىن نەدىب جاۋاب بىرەن
 ايندىكى قاپار آلتىن چاچدىكى
 ساحارا واقىتى سارى آناغا جوك آرتىردىك
 دىن بىلەنگەن قالماقتارغا چاندىردىك
 كوچىدە دىب زار جالدم ايلەدە
 مودا كىلب قانچا دۇنيا، آرتىردىك
 سوندا بارچەن سىكروب اورىننان تورب قناداى بىلدەن
 بۇوب، كىكەدى سوبىن بوردى، ايسكى قولن قۇۋسىدرب تايچا

قانان كىلگەن جاوچىغا قاراب تومەندەكى سوزدەردى آيتىپ
 تۇرغان سېكىلدى:
 مېن جالدم مەزىدى كورب زار - زار
 كورب جلايىن اسم ناچار كىسەك بار
 كوز سالب كىلگەن بارچەن جانك مېن ايدم
 قولن سالاك كوڭلنىڭ سىزگە آرزى بار
 پادسادان كىلگەن جاوچىلار
 مېنىك آيتقان بول سوزم
 تايچا قانغا آيتىپ بار
 جان بىدەك اوردى
 چېگدەن ماقتا تېرەدى
 تايچاقان دىگەن اول بولسا
 بار چەن دىگەن مېن ايدم
 بزدەر ايسىز كىلگەن مۇساير
 آلتى آى ماولەت بىرەدى
 آرادان آلتى آى اوتكەنچە
 آرىغى بولسا سىمىرتىن
 سىمىزى بولسا تاپتاس
 اق نايىراسن ساتتاس
 زارلى تونم كىدەن
 مۇختاچ بىن ايسم جىامىن
 فرق كۇنچىلك بايراققا
 موڭلى بولغان بارچەن - مەن
 بايراققا باس قوياين
 مەن بىدەو جىلگەنگە
 آرمان سىز داۋرەن سۇرگەنگە
 فرق كۇنچىلك بايراقدان

آتی اوزب کیلکه ننگه
قای قزلئاس دیه دیمن
قای میر قالماق دیه دیمن
باققی قارا بارچن من
قان قانیگا آیتب بار
اوزم شوغان تیه من

جاوچیلر بارچن نلک سوزن ایستیب تایچا فانلک
آلدینا باردی. قانغا تیه من دیب آیتدی. قاراجانلک جیبر گن
جاوچیس اولردا (قاراجانغا) سزگه تیه من دیب آیتدی دیب
آیتب باردی.

تایچا قانن قاراجان باتر ایکهوی مین آلم مین آلم دیب
ایره گسه باستادی. ایره گسه ایکهوی کیرسدی. بارچنغا
تالاس ایکهوی کیرلدهسپ سین نیته سین سین نیته سین دیب
کوب آسکر مینن دوبرله گن توب بینن. ایکهوی جاو بولدی.
توغر جولک اوستینه قاراسا ۱۹ ملن باترلار. کیله جاتر.
قرل چیکین توب جاتر. آق جاتر کولک جاتر. مایدانغا
بارب قۇریلب جاتر. مایداندا آت باورینان قان بولدی.
اوزنگیدهن سیل بولدی. جولانلک قارا سایلری تاس
کوپر جاڭا جول بولدی. اوز- اوزینن قرغن بولدی.
ول بارچن سیب بولدی. ناسا کدا نانپاسا کدا.

آرادان تورت آی اوتکده نجه قالماقدار اوز- اوزینن
قرغن بولدی. ایندی بایچو بارغا منب اوزینک قالیکدیغی
آرتینار ازدهب قالماقدک ایلینه کیله جاتقان آلباس باتردان
سوز ایستگن.

بای بورینک میر قۇلی بار ایدی. اونک آتی قۇلتای
بولب توقان. قۇلدک هاس ایدی. میر کۇنی جلقینک باسندا
جاتر ایدی. آلباسدک آناسی مینن آناسی جالغز اولیمزدان

آیریلب قالارم دیب کیلیننیک کیتکنس آیتقان جوق ایدی
میر کونی آلباس نلادان ایستلگن ایرن اینینه ساب
کوب جلقینک باسندا جاتقان قۇلتای باباسینک قاسینا
کیلدی.

آلباس جیتی جاسینا کیلگنده جلقیلرینک اچنده
آدایس آلباسغا آرتاب جورگن دۇلدۇل قۇلینی ۷ جاسینا
چفت ایدی هیچ میرینده منگن ایهمس ایدی اونک آن
بایچو بار دیوچی ایدی. بول بایچو بار مینی میر ایر دتور.
قاندای باتر مینی منسه قوبریغمان نارتب قۇرغغان کس
منر دیب ایدی. بول اوین اوزینه ماقول کوریتب جور
وچی ایدی.

آلباس باباسینا کیلب قالماققا کیتکن کیلینگرلک
ازینن کیتمن ماغان میر آت میر دیدی. سوندا باباسی
جاقسی سلیم مینن ساغان اینچیگه آیتب جورگن میر آم بار
ایدی. کوب جلقینی اوستگنن توغیتب آیداین. سین میر
ناسدک ناساسندا جات سینک قیراندی ایر جکت ایتکدی
بلدین اوزینک. اایقداب آیتقان قۇلندی اوستاب آل. بالام
سینک جاقسی ایتکدی. اینچکدی تانب اوستاسک قولهان
ایرتدب بیره من.

ایندی جلقینی آلباسدک اوستینن توغیتب آیدادی.
آلباس جلقینک بارینه قاراب جاتر. جلقیلر آلباسدک
اوستینن اوب جاتر. اوزینک آناسی بایجوری بای دک کوب جاق
سینک اچینن توب جاتقان بیده ودن بره ونده کولگی
چارابادی. جلقینک میر قارا کوریم سوندا میر بایچو-
بار آت کورندی. جالی قۇلاغینان آسقان. تورت آباغ
نینک باسغان. قوبریغی میر قۇلتق سیکه بولدک چریسندای
جال کیکیلی جبه کدی.

آلباس جاتقان آت تاستىك اوستىنەن چورتىپ اوتەيىردى.
 آلباس كورە سالىپ بلەگىنە كۇچىن چىدى، سىكرب
 اورنىنان تۇردى. آلباس سولتان ئاق ۱۴ جاسىدا آندىك
 قوبرىغىنا جولبارىداي قول سالىدى. آلباس دىگەن آلپ
 ايدى، جانوار بايجوبار نار سىياقتى ترەسەن بوكدى قانجىغىلاب
 قولغا تىكدى. "اۈچ مارتابا زور سالىدى آلباس چىيەرەمدى.
 آلباس آلپ زورلىغىن بىلدىردى. بايجوبار آندىك "اوزىنىك
 "اۋۋادەسى بار ايدى: مېنى قوبرىغىنان تارتىپ تۇرغۇغان
 اير مىنەر دىگەن. سول "اۋۋادەسىنە كىلدى ماغان ايه بولۇۋغا
 جارائىتىن آدم ايكەن دىپ تۇرپ قالدى. آلباس قولتاي
 باباسىنىك قاسىنا مىنەب كىلدى.

سوندا قولتاي باباسى:
 قۇتتى بولسەن مىنگەن آندىك
 سىن، سىن مىنىك مىدانىك
 قۇتتى بولسەن چوبار آندىك
 مويىنىنا تاققان تۇمارك
 چابقاندا تارقار قومارك
 چابقاندا تاقار قومارك

ھار جىرلەردە كويىنگە ھازار چىراغىم مىنگەن چوبارك.
 اوسى سوزدىردى آيتىپ بولغان سۆك آلباس بايجو-
 بارغا "ئىلادان اير سالىدى، قوس تارتىپسەن چالدى.

بولەندەن دابل توكىكەرت
 آرتىنا قالغان بوكتىرب
 قاراغاي نايىزا اوڭگەرت
 آستىداغى چوبارن
 "اوز باسى مېن تىك كورب.
 قولتاي آندى بابادان

يىدەۋدىك مىنى يىلىنە
 ساپار قىلدى مايداندا
 تايچا قالماق ايلىنە
 اوبلى قىرلى جول مىدىن
 بۇل زاماندا "ئىل مىنىن
 آتچا جۇزىن سولدىرب
 غامغا كوڭلن قولتىرب
 بارچىن جاننىك جولندا
 مىنگەن چوبار بولدىرب

ايندىكى قاناردى باياغى تايچا قان مىنە قارا جاننىك
 آسكىرى بارچىغا تالاسىپ "دار باندا دىگەن جىردە جاتىر
 ايلگەن. تاك. بوزارپ آتپ كىلە جاتقان واقتدا، قارا جاننىك
 قولغىنا "بىر آندىك "دۇيىرى كىلدى. چوچىپ اورندارىمان
 تورب قارا جان اورنىستان تورىدا تايچانك آسكىرىدە مىنىك
 آسكىرىدە فائىنگدار. جاقىن جىرگە كىلىپ قالدى قىرۇق قول
 كىلدجارتىر، يا بولماسا مىنىك قولغا تاپتىن اير كىلە جاتىر.

آت ساويتىم كىيىن
 آت قوبرىغىن تويىن
 كىدە بولسا قارا جان آتم قۇرىماسا
 بىر چىتىنەن قىغاچدەپ

اچ بورىدەى تىدىن.
 "ايت اوزى الا بولسادا، بورى كورسە بىرىگەر دىگەن.
 لىكى جاقىدك آسكىرىدە تارقاسىپ كىتىگەن سوك قارا جان
 تاك آتقانىچا جول جۇرپ كورن چىقانىچا قارا جان بول
 دوبرىدى كورە آلبادى، آلبادى تومارن آرتى قاراغاي، آت قولغىن
 كورمىدىن زىستان.
 باتىر آلباسدىك ارواغى كىچىق. قارا جان آلباسدى

كوره آياي، آستنداغي قارا تولباري آلباس باتردك آستند -
داغي بايجوباردى كورده بايجوباردك تارازىتى باسم ايگەن.
بايجوباردان قورققانان، آلباسدك سۇستى باسقاننان جولدىك
تەر ايسد اوچاغينا، تەر ايسد بۇچاغينا چغىب قىياقتاب
تورغان سىكلىدى بولدى.

سوندا قارا جان باتر آيتنا قاراب:
جامانداق نە كوردك?

قارا آتم نە كوردك

كوزدەر قاماسار جۇزگننن

آغاك اينالسن اوزگننن

مۇرادك فېدا اوزيگنن

نە كوردك قارا ات نە كوردك

جورتايىن ديدم تېيىندك

قاپچان چيىگننن كىم ايتدم

قامچى اورماي كېيىن چيىگندك نە كوردك?

اون تورگدە تارلان آچبايىن

اوسراۋدان كوك چاچبايىن

قامچىلاسام قادام باسبايىن

نە كوردك قارا ات، نە كوردك?

يىگدەر قورغان چاترمە?

آلدكدا چولپارس چاترما?

كىلىگندەر بزدەن باترما

نە كوردك قارا ات نە كوردك

آت چوملغان تېر مە ايگنن?

كىلىگندەر بزدەن اير مە ايگنن

باترئق قايغى چير مە ايگنن

نە كوردك قارا ات نە كوردك

سول واقتداردا قاراجان قازاسا تومان آچلدى، جىل
توردى، قازاسا جوزى قۇباچا، كوزى آلاچا، اوزى تەر اون
تورت جاسار تاماچا، تەر كىسكىلى آلتىنان تەر كىسكىلى
كۆمسەن، ناق اون تورت جاسندا آلباس باتردى كوردى.
كورسالب قارا جان:

اويىاي زاكئغار سۇم اوزىك.

يا دوغاكوي، يا جادگوي،

آلين جانگىدى توگىن

قانگى قودا جاوسن

آيدىن كوندەر سىل بولس

جلدان چىلغا بۇل داۋلەتم مول بولس

ءاومرمده سىندى پالا كورمەدم

اۋرى سۇندى قايسار سىدى جول بولس

يىك دىيدى بۇل قالماقك تاۋىنى

قايسى ايلدىن، قانداي ايلگە بازاسن

كەم بولارسن، سىن قاندى كوتدى جايىلى

آلباسدك جاۋاسى:

آيل تارتقانم يىددوذك يىلى

اچكەن سۇۋسىنم باسنىك كولى

اوزم آتم سوراساك آتم آلباس

آنام آتم سوراساك دىيلەر بايىورى

كوب كون بولدى مېن چىققانم ايلمنن

قوكر قاز اوچقاندى باس كوماننن

اون تورت جاسدا يىدەو سايلاب مېن مېن

مېن كىلەن بارچن جاننك كېيىننن

آدىگندە تاۋدان يىدەو اوتكەندى

سابر قىلغان ماقساتينا چىتكەندى

جېنى جاسدا مولداغا اوقىب جور گىندە
 بارچىن جاتم اوسى ايلدىر گە كىلگىندى
 باۋ اجىندە آنا - ما ايىكەن نار - ما ايىكەن ؟
 حاقى جارا تاقان دار گاهىندا جار - ما ايىكەن
 چوۋ قىيىمان آيراخان مېن ەبىر موڭلىيەن
 سول جارمدى كورگەن بىلگەن بار ما ايىكەن ؟
 سول آرادا قاراچان قازق - قازق كولىب اوسىيىندە باسقا
 بارچىغا قازىدار ايىكەۋ دىب مېنە سوزدى آيتىدى ؛
 آچىلماققا بۇل مايداندا گۈل كىرەك
 كوتىرمەككە بىرگە سونداي ەتل كىرەك
 كىلگەن جاردى بىزدەن آيرىپ الماققا ،
 بىردىر دىن زور بىراق بالىكى اير كىرەك ،
 آچۇۋلانسام مېن آلر مەن جانىگى
 دىنە ئىنەن توگىن قىز قانىگى
 قايتا ە تۇس مېن كىلگەن جولىگىنا
 آلا آلماسك كىلگەن بارچىن جار گىدى
 قاچىچاك ات سالار مەن سوڭىگىنا
 نورسان توتىلار سىك خانم قولما
 آلا آلماسك كىلگەن بارچىن جار گىدى
 قايتا بىر سورلى كىلگەن جولىگىنا
 سوندا آلبامىدك آچۇۋى كىلپ مەن سوزدى آيتىپ سالىدى ؛
 اوسى دىمەن ە اوز دىمىگىدى دىم دىمە
 ادام كورسەك سىن ە اوز گىنەن كىم دىمە
 بول مايداندا كوپ اربىك سويلەمە
 . . . . . ايىنە نىگىدى قالماق قام جىبە
 كوز گىدى آلرتىپ جىيەمىسەن

ءاوز گىدى ەمارت (۱) مېنى نا ەمارت (۲) دىمىسەن
 بۇل مايداندا كوپ اربىك سويلەمە
 سول سوز ئىنەن ەبىزدى قورقار دىيىمە
 باربار دىيگەر باسقا سالىدى تارلىقى
 قالماق قىلماس ئېيلى تارلىقى
 آچۇۋلانسام مېن كىسەرمەن باسكىدى
 قورقار لوقى آلا گىنان آلدە قورقار دىيىمە ؟
 باسماغل بارچىغا ە اربىك بارلىقىدا

سول واقتدا آلماس آيتىدى سىن مېن مېنىدك بىدەن
 اولكەن سويلەمە آلسىق كىرەك - بە جوق بولماسا آلسىق
 كىرەك - بە .
 سوندا قارا جان قالماق تورب آيتىدى : آنام مائىق او -
 تەر ، يا قىلچ كىسەر . آتقاندىدا چابىغاندىدا قويىن آلسام
 قالى . بولار آلسىق آلتى آتاتك ناسىمە ، آلسىق كىرەك دىدى .
 بائىر آلماس ەنلا كىمەن چىچىدى آيتان توستى .
 قارا جاندا كىمەن چىچىدى ، بائىر جانىنان كىچىدى ،
 آرسداي اق بىلگەن سىناپ اىكەۋى بارچىن جاننىك جولىندا
 جاندارىن ساداقا قىلپ ايكەۋى پالۋاندىقا ەتوستى . سوندا آلبا -
 مىس آيتادى . سىن آمالنى بولسا قىلپ باق . قايتىلدا قالپ
 جورمە . قارا جان آيتادى : سىدە آمالنى بولسا قىلپ باق دىب .
 جوق سىن قامدىن آمالنى بولما قىلپ قال . سىنىك ساقالنىك
 آغى بار ، آغالىغىك تاغى بار . سوئىتپ قارا جانغا كىزەككى
 بىردى ، جولىبار سداي قولدى سالىدى ، آلماس سوندا ياشىرى
 خۇدا حازىرەت آلى اير مرتازا دىب مەقتاىب سىندى . سوئىتپ
 (۱) ەمارت - اير ، چومارت .
 (۲) ەنا مارت - اير ايدەس ، تايغا ، قورقار .

تۇرغاندا بايغى آن قويعغان جيتتى قالغندىر بىرلەرى تايىن
بولدى، جيتتى كامىل ەبرى كىيىپ ايسكى اينىنە قورغا سىنداي سالما-
قدى قارا تاۋداي آليامس سولتان تىرپ ايتىدى. جامباسقا
آلبدا كورەدى، كوتەرىدە كوردى تېدى فوزغانا آلباى.
آليامس تىرپ ايتىدى.

قارا جان آليامسقا كىزدىك بىردى. اوچ كىترەگى او-
تىككىن سوڭ اوھلى خدابغا، قالدى جيتتى كامىل پىرىنە جىلاب
قاراجاننىڭ بىلىنە قول سالىدى. تاۋلاپ تاۋلاپ كوتەرىپ اينىنە آلىدى.
قاتىراى قىدى قاراجاننىڭ اوزى مۇرىنجان قان كېتىدى ئاستار
واقىدا جالينىپ جالبارب منا سوزدى آيتىدى:

جاس بىدەۋ اوز اوزىنان چابىلار،

باير بولغان آق قالغانن جامىلار.

سىندىك بىلەدى، آلدك جاتىدى

ازدەگىنىك بارچن بولسا تايىلار

جالغىز ايدىم ەبر. برەوگە اس بولدىم

بۇ جالغاندا غارب كوڭام بوس كوردىم

خۇدايدى ەبر بىلدىم ەراسۇلدى خاق بىلدىم

بىس قانا كون سىنى، مېنىن دوس بولدىم

قاندار اولسە اسز قازا آلتىن تازى

مىن سويلەين آغايىندار تىكداپ باق

بىس قانا كون سىنىك مېنىن دوس بولدىم

خۇدايدى ەبر بىلدىم ەراسۇلدى ەبار حق

بارچاسن خالق ايتكىن خاق خۇداى،

اسى بىندەك توگىلىمەدە گۇناھم

بىس قانا كون سىنىك مېنىن دوس بولدىم

دىنم اسلام ەبر خاق خۇدايم.

بوى آبتقان سوڭ آليامسدىك كوڭلىنە ەبر قىيال كېلدى
اوسىنى اولترگىن مېنىن قارا جىر تولار دىسك. بە، بۇل
آلا دىدى ەراسۇلۇلا دىدى، مسلمان بولدى. اوسى اوبلاردى
اوبلاب قولن جېبرىدى. جيتتى قارامدى بارب جىغلىدى. بىس
مىزگىلى بولغاندا قاراجان آليامسقا كىلىپ آيتاى؛ او، قورققانمان
دوس بولب ايدىم. ايندى قايتادان اراسىنان دوس بولدىم.

سويتب ايمان آيتب آسفاھانى قلىچدى اور تالىنا قورب قوجاقاسب
دوس بولدى. سويتب ايسكەدودە آندارىنا مېنىپ قاراجاننىڭ
اۋىنە كىلىپ بىس آلتى كۇن جاتىدى. قاراجان دوستى آليامسدى
سىلاب قورمىتىدەدى. اتىچى كۇنى قاراجان تۇرب: آلتى آيچىلىق
جول جۇروب مېنى مېن دوس بولغالى كىلەگىن چغازسىز،
بارچىنداي سويگەنىڭدى از دەب كىلدىك. غوى سولاي بولغان
سوڭ دوستم رۇقات بىرسىڭ مېن كىتىپ بارچىنداي سويگەنىڭگە
بارسام. سىنىك كىلگە تىكدى بارب بىلدىرىپ سۇيىچى آلب
قايتىپ كىلسەم قلاى كورەسك دىدى.

سوندا آليامس، جارايدى تىدى جافىس دىدى. قارا-
جاننىك كوڭلىنە ەبراوى تۇسب، كىل نە بولسادا دوستمىنىك
بايچوبارىنا مېنىن سويتب بارچىغا باراين دىپ بايچوبارغا
مېنىپ بارچىنىك تىككىن آق اوتاۋينا كىلىپ منا سوزدى
آيتىدى:

بىدەۋ مېن تاۋدان آسقالى

تۇرما بزدەن جاسقانب

بول اويدە كى بارمەلىكەن

ەبرىيىنن قاپارلاسقالى

قارا تاۋدا باردى قىس

كوزمىنن آقدى قاندى جاس

آق اويدە آدم بار بولساك

دالاغا چىقىپ قاپارلاس

سۈندە ئۈيدە ئوتتۇرىپ بارچىنىڭ آيتقانى
 كۈڭلىنىڭ خوجى جوق
 مۇساپىر، قۇلەن دوسم جوق
 كەم بولساڭدا قالما جولىڭنان
 خاپارلاشۇڭغا كەم جوق
 كىنىدى دارمەن بىلىنەن
 ئايدى داۋلەت قولمان
 قاپارلاشۇڭغا كەم جوق
 كەم بولساڭدا قالما جولىڭنان

سۈندە قاراجاننىڭ قايتارغان جاۋابى:

بولماي سۇۋاچ آت قۇيرىغىن اورىدىن
 آنڭ آبال بارچىن سولۇۋ ئىدىدىن
 دالاغا چىق كۈزدەر ئىكەن بارچىن جان
 بايسىن ايلنىن ساغان خاپار بىردىن
 مېنىب بىدەو ھار مايداند چىلىگەندە
 آسفاھانداي سانسىز قالماز اولگەندە
 ئۈزى اون نورتدە آتى آلبامىن
 ئىزدى لىزدەب مېر جاس بالا كىلىگەندە
 مويىنىنا تاققان تىللا تۇمارن
 ئۈزى اون نورتدە آتى آلبامىن
 اينانباساڭ مۇنب كىلىم چوبازن

آلبامىنىڭ، وبايچوبازنىڭ آتن آيتقان سۆڭ بارچىن قوردا
 غاسىنداى بالىقىبايدى بوب چالغىب دالاغا جۇگىرىب چىقىدى. قاراسا

قارا جاننىڭ آستىدا بايچوبازدى كوردى، ئۈستىنە قاراسا
 قايتاتقان نىمىز رىسىڭىزى قۇرى جاب- جامان بۇرىن بىردە
 كۆرمىگەن قارا قالماقتى كوردى، كورب ئۇۋايمىدەب بايچو
 بار آندى چىرايمىتەب كۈڭلى بۇزلىدى، كوزىڭدىن چاسىن
 توكب:

مويىنىنا تاققانم نالادان نومار.

مېن خالدم كۈنى- ئۈچ زار زار
 باسكىڭنان آپاڭ آيفالسىن
 قايدا ئولب اولجا بولغان بايچو بار
 مېن جالدم كۈزدە جاسم كۈل بولس
 آرتىدى چىققان قۇلك چاچم چول بولس
 آينالدىن كوزگىنە، اولجا بولغان بايچو بار
 قايدا ئولب، قۇل بوب قالغان چىقى مېن
 مېن قاراسام بىسىدەن تۇرغان آى ايدى
 سۇلتان گمان دىب كۈڭلم جاي ايدى
 كوزگىنەن آينالدىن بايچو بار
 مېن كىنىگەندە قىرايمىگەن ئاي ايدىڭ

تاغىدا قارا جاننىڭ جاۋابى كولىبارچىنغا:

جاماندىق قل، ماقساتىڭغا سېن تىمە
 كۈب جالاب سېن آبالدىكى كۈب ايتىمە
 تارتىم آيدان بىدەودىك بىلىنە
 قولتق سال سېن قاراجاننىڭ ئلىنە
 بىمەدى قالد مارت ايكەن مېن غافل
 جولىبارسداي قول سالدى، بىلىنە
 آلا دىدم آت جۇملىدى تىرلەرگە
 ئۈزى چالغىز كۈب چلايدى بىرلەرگە

بلمى قالدۇم ھەمارت ايىكەن مېن غافل
بۇر كەندى كۆتۈرۈپ اوردى جېرلەرگە
بۇ جالغاندا غار ب كۆلۈم خۇر كوردۇم
چالغۇز ايدىم بۇر - بىرەۋگە ايس بولدىم
خۇدايدى بۇر ئاسولدى حا ق ئېلدىم

قورققاننان آلپامس بېنىن دوس بولدىم
كولبارچىن قاراجاننىڭ قولتېغىنان اوستاب آندان توسىرپ،
اۋىگە ئالب كېلىپ خۇرمەتدەپ، كۆپ تاماقدار بېرپ سېلادى.
سۇندا قاراجان تۇرپ اېندى بارچىن جان بزدى چاقى
كۆرپ آلپامسنىڭ دوسى دېپ بېلىنىڭ مېن اېندى آلپامسنىڭ
جانىنا بارىن ماغان سويىگەن چارنىڭ قاپارن چېتىكرب
قۇۋانغانىيا سويىچىدى بېرسۇڭدىدى بارچىن اورىننان تورپ
سانقدان آلتن تۇيە قارا چېكىدىنن ئالب قاراجاننىڭ اېنىنە
جابدى.

سۇندا قاراجان تورپ سېنىڭ آناڭ بايسارى دېگەن باى
ايدى. آنا - آناڭ كورنىپىدى قاى چاققا كېتىگەن دېدى. سۇندا
بارچىن كوزىنىڭ جاسن كول قىلب، جلاب او، قان قاندىغىن
قلىب بوقارا - بوقارلىغىن قلىدى، ئايچاقان بزرگە زورون قلىب
قۇر كىدى ماغان يا قاراجانغا بېرمەدۇڭ دېپ، آنا - آنامدى
بۇگۇن ئۇچ كون بولدى قاماب قويدى.

- اوندىمە مېن آلپامس دوستىما خازر چېتىكېردىم قاين
آنام، قاين اېندىم ساومە. اېىكەن؟ دېپ سوراسا، مېن منا قاپاردى
آبسام، اول خاباردى مېنىن اېستىمە اونان سوڭ مېنىن رېزا
بولمايدىغۇى اوناندا مېن ئېزىرەڭ چېتىن دېپ بايچوباردىڭ
اوستىنە مۇن ب مېن سۇزدى اېندى دېدى.
اېلىم اېندى بولدى مېنىڭ دال،
نامسقا تىرىسب قوزغالىتى قوڭرانداز.

بايسن اېلىنەن مال اېىسى كېلىگەندى،
مېن قاراسام اۋىڭ كويدى ئايچاخان.
مۇن بېدو ھار مايداندا چېلىگەندى
آسقاھانداى سانسۇر قالماق اولگەندى.

مېن قاراسام اۋىڭ كويدى ئايچاخان
بايسن اېلىنەن اېر آلپامس كېلىگەندى
آچېلىپ تورغان باودا گولم سولغاندى
آجال چېتىبەى سوم تاقىدىم تولغاندى
آلتى كوندەى بزرە مېيمان بولغاندى
پادشاھىم اېستىكل مېنىم زارمى -
آلساندا آدى مېنىم جانمى.

مازامدى كېتىرپ بولدى اول زالم قۇراڭى،
ھارمىز گىلگە جېدى توغۇر نارمى.

بۇل ھوزدى قالماققا دوستى آلپامسنىڭ داراجاسن
كوتۇرپ، ھار كوني توغۇر نىر چېپىدى دېپ ماقتاب اېتقانى،
مۇنى باياغى ۋازىرلردىڭ باستىغى كوكامان قاسقا اېسىتېپ
پادشاھا كېلىپ اېتتادى: او، ئايچاخان، بول اۋوزى ھار كوني
توغۇر نار چېتىن بولسا، آخىر زامان بولدى دېپ بېرسىدىچى
بول بۇردا جال بولدى، اېىگەر، اېرتۇڭ كېلىپ قالاڭا تېپ
فرغىن سالغاندا آزاب قلىب سېنىڭ باسكىدى آغاندا سېن
بولساڭ اۋوز جېونىگە اولدىرسن.

قانداى بالە بولسا، ماغان قاندىرسن، قاين اېنىم قاين آنامدى
قاماب خورلق مېرگەن سېن دېپ ھەر بالە قانر، اوسىلايچا
اېتېپ خاننىڭ قورققانن سېزىپ اۋىگە كېلىپ قاين آناسى
سارى بايدى قاين اېندى آلتن چاچىدى اۋىدەن چىھار ب كوكامان
قاسقا قاراجانغا بېردى، سۇندا باى سارى بايچوبار آندى

تانب ماڭداينان سېباب كوڭلى قۇۋانچدا بولدى. قاراجان
 بايسارىنى بايجوبارغا اوترغىزب ەاوزى آرتىنا ەنئىب ەاوزىنىڭ
 آرتىنا ەلنن چاچدى منگىزب اونۇڭ آرتىنا بارچىندى منگىزب
 ەلپامسقا جورب كىتدى. بايجوبار باوزى سوزىلىپ يىرى
 چورسى مېن قالماقدارغا كوز فندى.
 ات چوملدى تىر بولدى،
 سېيىدى كامىل پرلەرگە.

قاراكورم جىير ايدى.
 جىيىب كىلدى بايسارى.
 ئۈست ەيتكىن جىيرلەرگە.

قاراجان آندان تۈسب بارچىنىڭ سۈيىچىگە جابغان
 چابانن ەلب دىوستى ەلبامسۇڭ قاسىنا بارماق بولدى سوندا
 بارچىن قاراجانغا مئا ەسوزدى آيتدى.
 آقېلىم بول جىردە مېنىم بولدى دال.
 مېن ەوڭلىيىن يىندەم دىگىل حلق جاببار.
 مېن موڭلىيىننىڭ سزگە آيتار آرتىزى بار
 قولۇق سالب نىڭدا سوزم قاراجان

ات چابغان اولنگەن تاقىرلار
 يىكدەرم قورغان چاتىرلار
 آز يىدىن كىلگەن بولما،
 كۈب يىدىن كىلگەن بولما؟

ازدەب كىلگەن باتىرلار،
 آچلغان باۋدا گۈل مېنىن
 نىسبەت بولس چورمىنىن
 بايسن آندى قوڭراتدان
 بزدەردى ازدەب كىلگەندە
 نىچە تۇۋلى قول مېنىن

جار اتقان ەلاناعلا
 اويناسام مېيىرم قاناما
 باتىر آتقاۋ اير كودك
 دىن بلەگەن قالماققا
 يا بولماسا سولتاتم جالغىز كىلگەن بولما.

قاراجاننىڭ بارچىنغا يىرگەن جاۋابى:
 اوسى دىمەنن ەاوز دىمىگدى دىم دىمە
 سۇلتانىڭدى ەيىچ باتردان كىم دىمە
 بۇل مايداندا قاندى سوغس بولغاندا،
 ەلبامسدى قورۇمۇق قولىنان كىم دىمە.

سوندا بارچىنىڭ اوغان قايتارغان ەسوزى:
 قارا ناركس كوزم بار
 ەلبادى قزل جۇزم بار
 باتىرم كىلمىسدەن بۇرن
 دىن بلەگەن قالماققا
 ەلداپ ئىر آيتقان ەسوزم بار
 اىبەگدى آقدار چاچىما
 راحىمىڭ كىسە نىتەدى،
 كوزدەن آققان چاسىما.
 آرادان ەلتى آى اوتكەندە
 ەوزمدى قويغىم كىلدى.
 قرق كونچىلك جىيرگە قايتىمىن،
 ەل بايراقنىڭ باسىنا.
 ەنئىب يىدەو جىلگەندىڭ
 آرمانىز دلورەن سورگەندىڭ

اوزم سوغان تېمەن
 قوق كونيچىلك بايراقدان
 اتى اوزب كىلگەنگە
 زارلى تونم كېمەن
 مۇختاج بىن ايسم جىمان
 قاي قزل باس دېمەيمەن
 قاي بۇر فالماق دېمەيمەن
 قوق كونيچىلك بايراقدان
 اتى اوزب كىلگەنگە
 باقى قارا بارچىمەن
 اوزم سوغان تېمەن
 دوستى بولغان قاراچان
 واعدە قلغان موگلىمەن

اوسى سوزدى آلبامسقا آيتىپ بار دېدىدە، بارچىن اۋىنە
 قايتىدى. قاراچان دوستى آلبامسقا كېتىدى. دوستىنا آيتىپ بار
 دېگەن گولبارچىنىڭ سوزىن آيتىدى.
 سوندا آلبامس، قالاى آتام تاغام ساوما ايكنن؟ دوستم نك
 دېنى ساوما ايكنن؟ دېب سورادى. آلبامس جارى گولبارچىنىان
 جاڭاغىداى سوزدى ايستىكن سوڭ بايچوبار آندى جىتتى
 كون جىتتى تون سوويتىپ تېرن آلب آبدەن دايارلاب تايچا
 خانك قالاىسنا جۇرب كېتىدى دوستى ايكدۇى.
 قالماقدان آت چابتردى دالاغا
 چارن سالدى قالاغا
 بارچىن جاندى تىگەندى دېب بايراققا
 قىامت توسدى آراغا
 قاتن مېنىن بالاغا

اورولدى آندك قوبرىغى
 اولم خاقدك بويرىغى
 قالماقدان فالماق جىمىلدى
 بارىدە بارچىننان وادمت قلادى.
 قالماقدان تورت جوز توفسان جوبىرك جىمىلدى.
 تايچاقان نك اوزى بىرىككك باسېنا چىغىب آلبامسدى
 چاقىرتىپ آلدى، دوستى قاراچان ايگنۇى كىلدى. آلبامس
 آتقا اوزى منب چابايىن ديسە ارەتن تابا آلمادى، تېن
 منەتن بالا تابلامدى. سوندا قاراچان دۇسنى تۇرت: آتقا
 مەتن اوڭغابلى بالا جوق بۇر جولىغا برەويمىز. آف چابار
 بالا بولايق دېب قاراچان چوبارغا مەندى قاراچاندى آلاغا
 تابىسېرب بايچو باردى قاراچانغا تابىسېرب تورت جوز توفسان
 بېرىچى آتقا قاتارمىنا تر كەتب ديوان موللاغا خانقا جازىردى،
 آلبامس دوستى نك قاراچانغا آيتىپ تۇرغان سوزى:
 چىغىب ايدم باسېن قالادان،
 مرادم كوب بۇر چاراتقان آلالدان.
 دوس سېبەتتى بايچوباردى مەندرم،
 دوسباندق قىلماغل دوستم قاراچان.
 چابسا بېدەوجانك چىقبايا
 سوگىنان ات چابا آلماس بايچوباردك لېينەت
 دوس سېبەتتى بايچوباردى مەندرم
 قاباردار بول، بارى مېنىن جوغىنان
 آچى مېنىن توغىنان
 جلاى. جلاى آغا، باس آورتم
 قولمداغى بوز تارلام قاقچىرم
 دوس سېبەتتى مېن چوباردى
 بار قاراچان خاققا تابىردم.

جول جورۇۋۇگە ۋاقتان قالدى قارا جان سولتائىن قاتىغا آندى.
اۋوھلى ائلا ايسكنىچى كامىل پىرلەرگە تابىردى.
موندان داورەن قايدادى.

اسحا جانان آلب جاۋاب باتر تۇغان مارت قارا جان
زىنوشان يىددىنى جولغا پىر راۋان آيلادى
مىلدى تىرلەرگە سىندى كامىل پىرلەرگە
جولدار جورىباردى قىر قونچىلىك جولدارغا
قون تامام بولغانچا جولدار جورىدى قارا جان
ھار جىرلەرگە بارادى اولاقدا دىيەن آلادى.
نۇن اۋىقىس قاندىرپ جانا مىندى چوبارغا
تورت جوز توشان يىدەرگە اون كۈنكۈن جورى بولغاندا
جانا كىلىپ قالادى اولاقدا دىيەن آلارى
تون اۋىقىس قاندىرپ دوستىنىك اتن سنادى
اون يىس كۈندەر بولغاندا جانا جىيتدى سوگىستان.
سول اۋۋاقتداردا ات بولق دىگن بولاقكۈك باسندا كۈب
قالماقدار جىلىپ قارا جانغا كۈلب پىر سوز آيتىپ تورغانى!

مىن جالدم بۇل مايداندا زار-زار.
كۈب جالدم بول كۈنلەدە كىمك بار
ازغىروغا ايرىپ اۋز ايلگىن آيرما
سويكەس ايك آغاي-اتى، قارا جان
يىدەر دىب جاننىك جال قوبىرغىن تارايدى
باتر توغان قارا جان
توورى جولدى سۇرايدى
تلىزىدى آلساك ايلگە قاتىقل قارا جان
قلدى كۈت قازاقك فايدا چارايدى.
ايل تارتىم، دان يىدەدكۈك بىلىنە

سېندە كىرەك مۇھاممەتكۈ دىيىنە
بۇل بايراققا قلدى كۈتۈك چاراماس
آندى چاببا قارا جان قاتىقل ايلگە.

بايجوبارغا قالماقدار كۈزى اوتىپ، آدمىن آقلى
زىرات جاۋاب بايجوبار، ملتقداي آتلىپ جىلدى. قارا جان
قامچى مىن اۋردى بايجوبار اورىنان تورماي. قارا جانكۈك
آچورى كىلىپ پىر قولى مىن قوبىرغىنان پىر قولى مىن
چوققىدان آلب، كۈنكەدە جىلىپ قالغان آرق سولقدى
كۈرمى كۈتەرب تورت آباغىنا باستىر قوياي. اۋچ
مارتابا كۈتەرب قويدى. ايك بولماغان سوك قولىنا پىر
جىگىردى آلب آندى سالىپ سالىپ جىبىردى. قاندى اورمە
دىگەندە قىلىپ جانوار داۋس پىر تولى قىلىپ كىمىندى،
اچىن تارتارى. آبدەن جانى قىنالىدى. باتر قارا جان چوباردى
آلدىنا سالىپ آيدادى كۈن-تون جول جورى آرادان
بىس كۈن اوتىدى. جىرما كۈن بولغاندا، كۈك دىرىيىت
دىگن آندى جىرەتەپ جىرگە كىلدى.

اوسى كىلگەن جىيرما كۈنچىلىك جولغا آنداردكۈ
بارىدە آرەك كىلىپ جىتت قاتوغا چارامايتن بولب قالدى.
قالماقدار كۈن بارى آندان نوسەقالب كىيگەس قلادى، قارا جانكۈكدا
كۈنكىنە بىر نىمە كىلىپ اوسى بۇگۈن بايجوبار اتقادىم آلتىز سام،
بىس اون اۋۇس جىم بىر سەم تىپ اويلاپ دورىان آلب بايجو-
باراندكۈك آلدىنا بارادى آلدىنا بارسا دورىان اۋركىب جولا
تىبادى. آراكتان، جۇوساننان باسقا ھىچ دىمە كۈرمەگن
جانور دورىانى قايدان بىلسن، قارا جان ماگداين سىباب
اومراون قاسىپ قولغىنان باسب دورىانى بايجوبار زوردان
الدى، السدە بىرگىن جىمىن سىلكب چاچب جىمەيدى. سو-

ندا قالماقدار قاراب كولب «آی زادكندی سینگه...» سۇند
 يىنك، آنى ايرتۇك بايراققا چيىتىرىپ مسفاق قلب كولىسىدى،
 ھار قايسى سى سويلەسب قوسى-فوسدارنا قايتدى.
 ئاچماخاننىڭ پادىسالقدان چيىتىرىگن سىيىس آنتى ئونورەسى
 بارايدى، آدەبى قانداق آت بايگەدەن كىلدىرايىكەن، قايسىسى
 اولدىرايىكەن دىب سناوغا چيىتىرىگەن.
 سول آت تىيىس تۇرەيتىدى: تۇرت-جۇز توفسان بىدە-
 ۋدى ئېرىيىكەدە تۇرب آلدېمزدان اونكەرب اچىدە خاننىڭ
 تارلان آتېنان، قاراچاننىڭ قارا آتېنان، باسقا آتدارنىڭ بارىدە اوگر
 ايىكەن. ئېزىن كوردك. ايندى سولاردىڭ اچىدە قاراچاننىڭ
 مىنگەن دوستىنىڭ بايجوبارانن آيتوچىلاردىڭ كىن بىرەولەرى
 بىدەۋدىدى، كىن بىرەولەر جايى دىدى. ايندى سونى بارىب
 كورسەك ايىكەن دىب توغز قالماقدى جولداس قلب آلب
 چاقىنداب بايجوباراننىڭ قاسىنا كىلدى. قاراچاننى قاراسا آلبامس-
 بىنەن دوس بولغاننان بىرى خىدايدى بىرىلب راسولدى خاق
 بىلگەن ايىكەن: بىر راكەمت نامازن قازاغا تاستاغان جوق ايىكەن.
 سول كىزدەردە پىس نامازن اوقب تۇرغان ايىكەن. «اوزىنىڭ-
 آرت جاغىندا بايلاۋلى تۇرغان بايجوباراننىڭ تۇرە قاسىنا بارىدى
 اومىراوينا قول سالىب دىنەسەن كوردى. بايجوباراننىڭ قارس
 سوبەم قانان كورب قانائىنىڭ كوتىرىلب چايىلب تۇرغان-
 كورب آت سىبىن تۇرەۋورقدى سوتىب «اوزىنىڭ ادامدارنىڭ
 اچىنىبارى. بارىب تورت جوز توفسان قالماقدىڭ بارىدە چىنىب
 آلدى. چىيىب آلب آت سىيىس تۇرەنىڭ آيتىب تۇرغانى:
 ايسىتىگەنرا ايل تارتىم دان بىدەۋدىڭ بىلەنە
 ساپار قىلدىق مۇحاممەتنىڭ دىنىنىڭ جولىنە
 مېن اوبىلايىم بارچىن قايدا سزىدەرگە
 آندى چابىباى قايتايرى قالماق ايلىگە.

آت چاققان مېن قىيامايدان چيىتىرىگە
 كىنگەن ساوتدارك كىلەمس سزىدەرگە
 آبروى باردا ايىگە قايتقان چاقىسراق
 قالغانىڭ بارار كىلەن كوزدەرگە
 جاماندانقىر بايجوباران آت بارلىقىدا
 اوبىلانمىن بارچىن قايدا سزىدەرگە
 چامان ايىكەن قاراچان
 بايجوباران آندى قايتايدى
 اوناندا اۋستا آلبامس
 خان آزاندى بايتايدى
 قرقلامسا قاناي، سوگىلەمسە توياعى
 جاماندانقىر بايجوباران
 چىيىرما كوندىڭ جولداردى
 جىتى كونىگە چاقىتايدى
 سول واقتدا كوندىڭ اچىمىن تۇرب قاراچاننىڭ جالغىز
 اولى دوس مۇحاممەت آت سىيىس تۇرەگە مەن سوزدەردى
 آيتايدى: سىزدەرمېن تۇرغاندا مېنىڭ آتامنان قورقماڭدارا مېنىڭ
 آتامنىڭ جىتى كوندىڭ اوبقىسى بار. بۇدەرت دى ايندى جىتى
 كونىگە كىچكىرلدى آتدار دېمىن آلسى دىب قىتوا قىلابىق
 سونان سولك مېمىن آتام اوبقىغا كرىسەدى سول اوبقىتاغاننان
 جىتى كونىگە چىن تۇرمايدى. سول اوبقىتاب قالغاننان سولك
 بايجوباران آندى اولتىرىپ كىتىدىك يابولماسا آتام نك قول اياغى
 بايلاپ كىتەمىز دىدى. قالماقدار اوسى سوزگە قانلى قلب
 چاڭغى آيتىلغان جىتى كونىگە كىچكىرىلدى دىگەن سوزدى
 چارقلب بۇل سوز قاراچاننىڭدا قولايغا ايسىتىلب «باتىر
 آڭقاۋ-اير كودك» دىگەن غۇنى آندى تىسولاب كويىچكىدى
 باسىنا قويىب ساغاتىن قولايغا قويىب جاتدى. سول چاققاننان

آردن اوبقيا كىت كىت كادىكى جىنى كون اوبقىسنا كىتدى
 اوبقيا قالغان قالماقدار كورب باستى دوس مۇ جامىت
 قارا جانىك اولى آناسىنىك جانىنا كىلدى. كىلنە كادىكى
 اوبقىسنا كىتكىن. جىلام تور تۇر تۇس قالماقدى
 چاقىرب آلب كىلب اوزىنىك توغان آكسى قارا جاننىك ايكى
 قولن آرقاسىنا قايرىپ بايلاپ آردن چىچىلەپتىن قىلب قاندى
 بايلاپ قاستادى. بونى بايلاپ بولغاننان سوڭ تور تۇر جۇر
 تۇس قالغان بىشەن باي چوبار آندىك قاسىنا كىلدى. تور
 جۇر تۇس قالماق جانىلب نهار قاسىسى نهار چىرىش
 اوستاب سول چىردە بايجوباردى چىرگە كوتتۇرپ اوردى
 سىكەۋلدىك چىلگىن آلب كىلب تور چىردىن قاغىپ
 بايجوبار آندىك تور آباغىن تور قازققا تاس قىلب بايلاپ.
 قالماقدار واقى قۇچ بولب آندارن مۇنبە بارلىغى قانار
 تۇرپ آت سىس تور دەن روتشات آلب بارى جارىسب
 كىتدى سول كىتكەننن كىتپ آرادان اوج كۇن اوتدى.
 قاراچان چىرت اوبقىدا جانىب تونچىضب اوياب كىتدى،
 باس كوتتۇرپ قاراسا جۇرتنىك بارى كىتپ قالغان ھىچ كىم
 جوق جالغز اوزى اوبقيا قالدى. قالماقدارنىك كىتكەندە
 ۳-۴ كون بولب قالدى. آندارنىك تىزەگى قۇۇراب قالغان.
 اوبقىدان مېنىك. زىك بولب تور اىن دىب اومتسا قوچقاردى
 چىر سۇرپ موينى آستىنا تۇسب جىيلا بىردى، قولنىك
 بايلانغان سوندا بلدى. اومتىلا اومتىلا اورىنان تۇردى.
 تۇرپ قاراسا قاسىدا بايجوبار جوق جانجاغىنا قاراسا
 بايجوباردىك ازى جانر، ازىندە نوسب بارسا بىر نىچە اوقيان
 چوقرغا تىب بايجوباردىك آباغىن تور قازققا بايلاپ
 كىتكىن. آن بوسانب آلىن دىسە قولى بايلاپلى، ازا بولغاننان
 سول چىردە مناسوز دەردى آيتىدى:

سارغايىب دوستە مان تاڭداپ مېر آندى،
 آت اوزدېرىپ تارقانبايم قايراندى.
 تور آياققا مېقتاب تور قازقى قايرىپ
 آسلىم قول بولغان سوڭ نىكترگە تارتىم
 اوزم اولدىم نىكتر قانر ناردى كوج
 دوستا قىمت ايتىم نايارغۇزى بەشت
 تور آياققا مېقتاب تور قازق قاقتىرپ
 مۇسلمان بولسام مېن، قىلمېن موندى اس
 ايرتە مېن آچىلغان باۋدىك گولدىرى
 جان دوستم نىك باسنى قوتىرات ايتدىرى
 تور آياققا مېقتاب تور قازق قاقتىرپ
 قايدا كىتدىك سولتەنم نىك پىرلىرى.
 بىردەۋدىك ماناندىن سالدىم نىرلىگىن
 نىكتر اوتكىزىمېن اۋەردىك چىرىن
 تور آياققا مېقتاب تور قازق قاقتىرپ
 سوزى جالغان قولدىك قالس سوبەگى
 آدمنىك كوتكىندە كوپ بولار قاتا
 قاناسز، جوق ھىچ تېاندا
 تور آياققا مېقتاب تور قازق قاقتىرپ،
 چۇباردىك پىرى سېن باجلىقىچى آنا.

اوس سوز دەردى آيتىپ تورغان ايكىن. قۇلاغىنا برداۋس
 كىلەدى، بونە ايكىن دىب تىكداپ نۇرا قالسا آلا دىگىن
 قايدىن داۋس چىزادى. قولاغىن سالگىراب تىكداپ تۇرسا باسندا
 سالدەللىرى بار حازر ۇندا كىلەدى. قاراچاننىك قاسىنا كىلب
 اوغان قاراچان ازىمت مېن سالدىم بىردى. سالدىم غالىدىغى آندى.
 سول چىردە جىتتى كامىل پىرلىرى، بايلاپلى قولن چىشىدى.

آبدەن كۆپ تورغان قاراچان چۇقۇردا جاتقان چۇبارغابار
 اۇستاب چۇقۇردان سۇۇبىرپ آلدى. سول جىردە كامل
 بىرلىرى بانا بىردى. بىرگەن پادىسى :
 آينىلايىن آندازم ما كىدا يىمدا قوندىپىزم
 توبىمەمدەكى جولدېىزم كورسكەنچە كون خىاقسى
 قاراچان آندى جان قوزم جورقاندا جولك بولسىن
 حازار آنا جولانسك بولسىن چۇرتدك باسى جولبارسىم
 قاراؤل باسى قابلانم قابلانم آمان بول دىدى
 ايل آغاسى سۇلتانم جان بالام آمان بول دىدى
 مىنگەن بىدەۋك جىلسىن دىب آرمانسز داوردن سورس دىب
 قىستدە قالغان بايچوبار پانگدەن ءاوزب كىلسن دىب
 بارچىن آندى جان بالام سۇلتانغا چۇقتى بولسىن دىب
 حاق جىاراتقان پارۇار بارچىن جان مەن سۇلتانغا
 ءاوزى آبىروى بىىرەدى آمان اسەن بولسىن دىب
 اوسى ءسوزى آيتىپ چىلتەن بىرلىرى بانا بىرپ قالا بىردى
 قاراچان باتر آينا قامچى اۋرپ جولغا سالادى.
 باتر تۇۇغان قاراچان جىلب كىتب بارادى
 آسل تۇۇغان بايچوبار،
 قوسداى اۋچىب بارادى
 تورت آيافدا ءتورت تاغا
 آسل تۇۇغان جانىوار
 جانن آلب بارادى
 اۋبىزن آرەكدەى آچادى
 اومىراۋدان كويك چاچادى،
 دارىداى بولب تاسادى.
 قاراچان قامچى باسادى :
 تۇياغى قىردى چوبارلك،

آياقتى نۇقب باسادى
 بىر كون تامام جۇل جۇردى
 ناق نامازچام بولغاندا
 قامچىغا چاپس قۇساردى
 قارا قوبتان بولغاندا
 توبدى جارغان بايچوبار،
 تۇردى جولدى توتىلدب،
 قاراچان آندى باتردى
 جونى قىردى چوباردان
 قىيا مايدان دالادا
 دوكتك آلب قاچادى
 چاپا كىداۋ جىردەن زرغىتب
 اويلۇ جىردەن ارغىتب
 ايكى كوزى تىلبە كىدب
 اومىراون كورسكك ايسكەدى
 موين ايتى يىسكەدى
 تالدىن اورگەن جىبىگىدى
 كىكىلى سۇلوو بايچوبار
 بازارداغى ما قبالداى
 سومباتى سۇلوو جانىوار،
 اويغا نىككەن اورداداى.
 ساورسى سولوو جانىوار،
 مولدا قىضان قالاىداى.
 قولاغى سولوو جانىوار،
 اورسدان كىلگەن لىگەندەى
 توياغى سولوو جانىوار،
 جالترانغان قوياىداى

آۋوۋولغى ايكى ايلي
 آلنى قولاج سايلاردان
 اوچ كۈنك جۈزى بولغاندا
 باياغى كىتكەن قالماققا
 ناز تاك مېزگىلى بولغاندا
 چوولدهسقان قالماققا
 مرادقا خىداى جىنكېزب
 قاراجان قووب جيتىدى
 ايرتەنگى ناماز واقتىدا
 بايلاپ كىتكەن چوباردان
 قاولاسب قالماق ايرلىدى
 تورى كۈن جۈزى بولغاندا
 ساسكە تۇسدى واقتىدا
 قارىسى آلدېنا قاراسا
 تايچا قاننان تارلان آت
 جايلىدى قوس قانات
 بېسىن مېزگىلى بولغاندا
 ساوردىك سوققان جىلندەى
 تارلان آندك ايزىنەن
 چاۋب جيتىدى چوبار آت
 اوتىرىپ چوبار آت
 چوققىدان آوزسالادى
 آرتق تووغان تارلان آت
 تارلان آت قالدى مايرىلب
 مواندا ماوتىب بارادى
 كۈنى مېنىن جىرىدى
 تولى مېنىن جىرىدى

بېسى كۈنك جۈزى بولغاندا
 قارا تاۋدىك باورندا
 دوس مۇحاممەت آندى جالغىزى
 آستىدا مىنگەن قارا آت
 قاراجان آندى بانردك
 تىلب آلمان جالغىزى
 كوز اوچىندا كورندى
 گاۋھارمىن سىن مېنىك
 سىن بولماساك حالدى
 كىم بىلەر جالغىز پارزەتەم
 قان آتاك سىندىن آينالسىن
 جالغىزم مېنى سۇلتانم
 چام - چىراغم جالغىزم
 جالسام ايسىتىلەر اللەغا
 مېنىك توكتىكەن كوز جاسم
 سىن اولسەك سىناى - ما قانام
 آتادىسەك سىن مېنى
 دوستمەك آتى قالماسن
 آتۇنك باسن تارت پارزەتەم
 چايغىلى بېدەۋ اوز داۋرىدە چايبار
 بانر جىگت آق ساۋتىن چامىلار
 آندى تارت سىن، آت قالدى دىب قام جىمەدا
 بارچىندى قىز ساغان ايلدىن تايبار
 چاكتىر جاۋماى آتم قوبرىقن اورەين
 جانم بىلەم آقلىرىن سىن نىدىين
 بارچىندى قىز ايلدىن تايبار
 كىنەن اوز ايل سۇلۇۋ تاكتىب بىرەين،

سوندا بالاسينك قايتارغان جاۋابى:
 جانم انام سوزىڭك قولاق سالمايمان
 بول جولدarda مين نلگدى المايمان
 انى جاقسى انى اوزغان جىگىدىڭ،
 بار چىننان باسقانى مين المايمان
 سول جىردە قارا جان نك اچقۇۋى كىلىپ چىداماي قاير اتقا
 مەن چوباردى قامىچى مېنىن اوردى بالاسىدا اتقا قامىچى اوردى.
 اىكى بېدەو چارسى
 باترلار قىلدى نامىدى
 توياقدان چىققان قارا ناس
 چاقماقداي بولب چاغلىدى
 جاماندا تەر قارا ات
 سرا جولدى بىر مەدى
 قاغىلاندى قارا جان
 كويىب - پىدى قارا جان
 اوستىنە كىگىن اق ساوت
 تانىنە سىماي كىرنەدى
 باتر قولن سىر مەدى
 اللام ابروى بىر مەدى
 ارادان اوندى اۋۇچ ساغات
 جاماندا تەر قارا ات
 تېدى - جولدى بىر مەدى
 اولدم - تالدم دىگەندە
 ارتق تووغان بايجوبار
 كىنگەدى ارغىب جانوار
 ايمەرنەب جىتىب باردى.
 دوسباندق قىلغان اولينك.

تور دىگەندە نور مادك
 سىنى انا دىمەك
 دوس مۇحامىت ائدى اولينك
 بىر قولى مين باسدان اوستادى
 بىر قولى مين بىلدەن ائدى
 تىلب آغان چالغىزىن
 دىير مەندەي قارا تاسقا
 كوتەرب آلب اورادى
 چالغىز اولن اولتۇرب
 اق قىلچى ائدى
 قاناندى قارا تولىبارك
 باس كىسب ائدى
 دوس بولساك سونداي بول
 اولن آتن اولتۇرب
 باتر تووغان قارا جان
 دوستىدى اورنىنا كىلتىرب
 بوزداپ كىتب بارادى

اوسى جۇرس يىنەن قارا جان جىتى كون جول
 جۇردى. سول وقتداردا تايچاخان كېلەن، ائداردى قاسندا
 بىر نىچە دورىچىلەرى مېنىن ائدار كېلەن جولغا قاراب
 تۇر اىكەن، جوادا كىلە چاتقان ائداردى كورب قارا جان
 يىك ائتن قاراب تورغان تورىچى تايچا خاننك ائدارن
 قاراب تۇرغان، دورىچىلەر جولغا ابدەن ائىقداپ قاراب
 كىلە چقان ائداردى آڭقاردى. سوندا تايچا خاننك قويغان
 كورىچىسى خانغا قاراب سزدك تارلق كىلە جاتر بار چىنداي
 سولور سزدك چىقىڭر بولدى دىب خاندى قوواندىرب تاستادى.
 قارا جاننك جولينا قاراب تورغان كورىچى ابايلاپ

قارا ئۆز بۇل كېلە جانغان اوز بەكدى چوبازى دىدى:
 سوندا آلباس آق تويەك اوستىنە چىقت قاراسا كېلە جانغان
 بايجوبازى كوردى. آينا قاراب آيتىپ تۇرغان سوزى
 مويىنىنا ناقدم آلتىننان تۇمار
 سېنى چابقان قوماردان تارقار
 اوزك چابوب اوزك آبروى آلباسك
 كوزگىنن آينالين بايجوباز

نام بار- اودىب قايعى چىيەنن آغام چوق
 بايجوبازم سېنىك هيچ بىر بەك چوق
 اوزك چابوب اوزك آبروى آلباسك
 ات كوتورب آله دېرگە آغام چوق
 ابرىدە مېن آچانغان باودا كۆلم چوق
 اوزك چابوب اوزك آبروى آلباسك
 ات كوتورب آله ديوگە نام چوق
 ايلەسەن آبرىغان مېن بىر چالغىزىن

بارجا چلغىن قولتقداسك دايىن مېن
 ات كوتورگە مېندە ادام چوق
 آلباسدك تورغان چېرى بېلىكىلى واعدە اتىكەن قاقبالى
 قارا تاس اپدى. بايجوخان اۇۋازىلەرى مېنن كېسكەسب
 باياغى بېلىگىلەگەن قارا تاسدان كەتكەن آنى بورن اوتسە
 بارچىن قىز سونىكى بولس دېب اويغارب قويدى.
 آلباسنى سول چىيردە تور ايدى. بايجوباز چابوب
 كېلىب آلباسدان بىر مارتا بايا آينالب جانوار بايجوباز
 ملتىقداي اۋمىتىلب چىغلىدى. آلباس آينا قاراب تورسا
 آياغى كېلىدى بولب ەلسب كېتىدى.

آينىك موندای قىنالغان كورب چىداي - آلباي، قلىچىن
 قىنا بېنان سوورب آلب قارا جانغا قاراب كوتورب، تۇرب

قارا جان غامنا سوزدەردى آيتىپ تۇردى:
 موسلمانغا چوق مېنن زىانم
 آندى كورب كېتىدى آقىل قىلام
 تورت آباققا تورت قازقدى قاقىتورب
 مارت قارا قاجان قانى ماغان دوستىغىك
 كېسەم باسك كېلىتەر ايمانك
 ات قادىرن بلمەگەن مېنن چاستىغىم
 آلتىن كېسە قوبىب اچكەن مسدىغىم
 كېسەم باسك كېلىتەر ايمانك
 دېن بلمەگەن قانى ماغان دوستىغىك
 آتقا بايلاپ كورسەتەين كورسەتكى
 قازاب بېدىن سارغايەين چۇزگىدى
 تورت آباققا تورت قازقدى قاقىتورب
 سېن مېن دېب اسەندردك اوزگىدى

سوندا قارا جاننىڭ قايتارغان جاوابى:
 سول كېتىكەن مېن كېتىكەن
 مايداندا تاگېر ايتكەن مېن

اون بېس كوندەر بولغاندا
 آن بولاققا تېگەن مېن
 دېن بلمەگەن كورب قالىق
 كونچىلك قىلدى بزدەرگە
 آينالين بايجوباز
 ملتىقداي آيتىلب چىغلىدى
 آلدېيا سالىب آيدام
 قىنادم مېن جاندى

كون چىيرما بولغاندا
 چاباتىن چايغا بارغانىن

قالماقدار بزدي آلدادي

جيتي گون ايروو بولدى ديب

باتر آتقاو اير كودك

ابناندم سوزينه ماقول ديب

تاگير آيتقان قاراچان

كوز اويقوغا بارغاندا

ايكى قولم بايلابدى

چورت اويقيدا جاتقاندا

آينالين چوبارغا

تورت قاز قدى بايلابدى

مقتاب بايلاب چوباردى

اوزخودايينا جلاب

دين بلمدگن قالماقدار

جولغا توسب آيدابدى

اويقم قانب سول چيرده

سيكيريپ تۇرسام اورنمان

قسمدا قالغانم بىلم

چوباردك جاتقان بىلم

زار جلاب باردم جانيئا

ايتاك جيتكم كول بولدى

كوزمىنن آققان چاسيما

مايداندا اولب قالغاندا

خوداي جالغز مين جالغز

كم كىلدى قاسيما

پرلهرم مينم راحيم ايتدى

كوزمىنن آققان چاسيما

مين جيلادم آلدغا

جيتي كامل پويىتىر

ايكى قولم توساندى

شوكر قىلم آلدغا

اوقياقدا جاتقان چوبارغا

جولبارسداي قوا سالدم

اوقياقدان سورب آلغانم

بايجوبارغا مهنديرب

جيتي كامل پويىتىر

قاراول باسى قاپلانم

قاپلانن جولك بولسون ديب

چورت ايل باسى جولباريسم

جولباريسم جولك بولسون ديب

بارچن جان آتتى جان بىلم

آلبىس دىگن بولسون ديب

آستىندا مىنگن بايجوبار

نردين ايبىس آلدان

بارىگادىن اوزب بارسن ديب

جيتي كامل پويىتىر

سول سوزدردى ايتب قالغاندا

آرادان توفشان كون اوتكەن

بايجادان كىتىگەن تارلاندك

قوبوب جيتكم سوگىنمان

اوتە ييرب بايجوبار

چوتەقدان اور سالغاندا

تارلان آت قاندى مايرىلم

دوس مۇحاممەت آندى جالغز بالامدى

تۇردىگىندە تورمادى

آتا دىب تىلدى آلماي
 كوپ چالباردم لۇيما
 آيتقاندى قىلدى
 چالغىز اولم اولتىردم
 قارا آندى اولتىردم
 زىرلى تون كىدم قياۋسىز
 قالوم چالغىز بويىسىز
 آق اويىنىك آرسالدى
 بوز قويامنىك بوستانى
 چالغىز اولم اولتىردم
 چالغاندا باقتى قارامىن
 چالغىز اولدان آيرلدم
 شۇكر قىلدم مۇحاممەتنىك دىنىيىنە
 دونىدەن آلله دىب اوتەمن

بۇل سوزدەردى دوستى قارا جاننان ايسىتىگىن سولك
 آليامس بانر چالاب قارا جان دوستىدا چالاب ايسىكويىدە
 بىرىنە بىرى رىزا بولدى
 بارچىنىك آليامس باتردىك آنى كەلگەن ايسىتىپ
 آيتىپ تۇرغان سوزدەردى:

مېنىم سويىگىن باتىرم، سولتاننىك آنى بايىگىدە اوزب
 كىلىگىن سىيافدى كورىندى. بارب اوز كوزم مېن كورب،
 قوتتى بولس آيناين دىب، اورامان باسنىنا چالاب، كور -
 گەندىردىك آقيلن آلب، ايكى يىتى كوندى جانپ قاسن
 قاغىب ايرىن تىتىب، بىر قولن قۇۋسىرىپ قولن جاڭاغانا
 چىققان ايسىچىگىنىك اوستىيىنە قويىپ بارچىنىك آيتىپ تۇرغان
 نىسوزى.

آتچا جۇزىك سارغايىدىك،
 آتم كىلىس دىب موڭايدىك.
 اوزدى - ما بايىگىدەن چوبارنىك؟
 آت كىلدى، بولدىك كوز آيم.
 موينىنا تاققان تومارنىك
 چابغاندا تارقار قومارنىك
 كىلىس - مە بايىگىدەن چوبارنىك
 آت كىلدى، بولدىك كوز آيم
 آت چومىلغان تىرىنىك
 قىلىغاندا قولدار پىرىنىك
 سىنەن آينالسىن چورىنىك
 آت كىلدى، بولدىك كوز آيم
 سوندا آليامنىك قايتلارغا جاوابى:
 آت چومىلغان قارا تىرىگە
 آيتقور كىراك بوغان چابقان ايرىگە
 قوتتى بولس قوۋايىچىك
 قايتا بىر بارچىن اويىنىك
 قالباقداردىك يوزى سولس
 قىب قىزل قان قىرغىن بولس
 قوتتى بولس قوۋا نىچىك
 قايتا بىر بارچىن اويىنىك
 بولغىنىك سوز اچمىس
 باسقانىك قورلىغى جىتىمىس
 باسقانىك كوزى توستىمىس
 قايتا بىر بارچىن اويىنىك
 سوندا بارچىنىك قايتلارغان جاوابى:
 آتم كىلدى دىب قوۋان تىرەن - اۇ

آنک اولور بولدی
قور قالمقدنک اینلنده
سوره گئی قانلر بولدی

آن کیلب جیدنک ایندی
مین بارین اورداغا
قلیما قوس سولانم
قاراجان دیکن دوستدی

حیدری دوستن برکد ایرتیب قارا جاندا ی دوستی مین
بارچن اویسگه بارادی فولینه اوتدار آلا دی
نورت فوزینک قوبریغین قاراجان آندی دوستدینک
آرقاسینسا سالا دی کولبارچندای پیری زات
اویک فولغا قازان آلا دی بایجو بار جاتقان دالاغا
قاراجان مینن قوسیلب جوگیرت مکتیب بارادی
بایجو بار آندی بیددودنک آیاققا قاتقان چینگده سن
آمار مینن قسب اوستاپ تابانداب سوورب آلا دی
آرام فسانن آیاقدنک قارتق بین سوورب آلا دی
زیاتدی قاندار قویمایدی نورت فوزینک قوبریغین
قازنغا سالب صکوبدیروب آیاقتا اورالب فاستادی
بایگدهن کیلگن چوباردی اون یس کون بارچن سوورتدی
اون یس کون قاراجان سوورتدی لون کون آلامس سوورتدی
بایگدهن کیلگن چوباردی فرق کبچ فرق کون کیزردی
بارچندی قانقدان بیزردی آت توپاغق توزردی
مین بیددون چینگده بایگدهن آتی کیلگنده
فرق کبچ فرق کون کیزروب آسل نوعان چوباردی
دوتن قوبدک کوریندسی چوباردک تورغان سباتی
بارچن مینن قوسیلب قاراجان مینن اوچدوی
اویسگه برندی ایندی کیلگد اینلده نالاندنک بارچندی

آق نیسکاح سن توسیرب قلدی نیر ایندی عاشیراندی
قرین جیکت جافنداسا بیلگیلی غوی بول آدوت
ایسکوی قلدی سوجانسی سارغایب تاگذار آتادی
تازا قلدی تاها رندی او قودی بامدان ناماز دی
بارچن مینن کیلگده ب ایلسگه قاینوؤ فامن ایندی
بول سوزده سونی مینن قالب نوراییرن ایندیگی سوزدی
نایچا خانان ایندیگدهر. پادشاهن عبارلق وه زیرلاری جینالب
آوه اوزبک آنم پایسگدهن کیلدی دیب بارچن سو اوؤدی
آلب کینه بیرمهده بامدان وعدهسی بار ایدی. وعده مزدی
بوزامز. یا؟ بارچندی جالغز کیلگن بر اوزبکده بیرب
جبردهک اودا برکد اولم جوق اولدی قلمایق قارسیگرغا
چاقرب الیکز. آومنا آن جارسنک لیندی کورس بولادی
دیگر، اوزسگر فرق پالواندی تاگداب قلسیگرغا الیکز سویتب
اوزبه آیتیکز کورسین قلب فرق پالواندی جقناک
زور لیقنکدی بیدم سوندغانا مین بارچندی آلب کینه بیرسین
دسیگر. سونی چاقرب آیتیان تقیر سزدهن، اونی ماقولداؤ
بزدن. سوینب اوس مالمیحات مینن آلامدی چاقرب
آلدیرادی، آلامس نایچا خاننک کوز آلدینا کیلب توردی.
نایچا قانداک کورگنی اوس ایندی قاراسا اوزی اون نورت
جانار اول یعمشدهن چققان دیسده اوتریکچی بولماتین
کیکلن تاراب قویغان کسی ماقتاب سیدیر اراق ایمس اینکن.
نایچا قاننک آقبلی کیتدی جان جاغینا قاراسا آلامسقا ناماچا
قلب کوچلدرن دیوالدار اوستینه غضب قاراب تور.
سوندا پادشا نورب آی اؤلم آلتی آیلق جولان بارچن دابن
چار گدی ازدب کیدلک، کوب جولدارغا آت چاپدک آن
اوزب بایلگن کیددی.

آلد تعلی آن بویرغی بولدی بارچن آقره ندرک دو جبارنک

بولدى بىر - آقدا ايل جيناللب آت جارس پالوان بولدى
ديگنن دارب يىغىن كىلىگنن ايگنن، اول آتم اوزدى دىب
بارچىدى ايلنگە آلب كىتە بىرەن - بە! پالواندار مېنىن
اوستاسىك - با.

«آلباس اجىنىن اويلاپ تور خدای جالغز مېن
جالغز بول ايلدەردە خدادان باسقا قاراچانان باسقا كىم
بار - كىل مارتىگكە، يىلم بۇۋاين قالماقدار ناما رەتەردىك
قدى دىب آى تاغىر خاندا اوتىرك آيتا - ما، خان جارىغى
قايتا - ما كىل پالوانداردۇك مېن اوستاسام اوستاسىن دىب
خاننۇك اوز پالواندارىك اجىنىن بىرەن تاكداب چىزارب
ايدى، آلباس حازرەت آلىگە سېنىپ كوزىنە باس آلب
پادشاهنۇك پالوان كوتورب تۇرب توكىگەلەتەب تۇرب چىرگە
كوتورب كىب قويب قالدى، ئايچا خاننۇك آلىندا پالوان
جىغىب پالوانى ئورنىن تورماي جارم ساغانداي، اوتكىنچە
پادشاهنۇك توغز پالوان جقدى. ايندى آلباسقا چىووغا
پالوان ئايلىماي سول وقتدار كوردك بىر چىتدە آلباسدۇك
بايجوبارى تورا ايدى. قالماقداردۇك قىالى بولغان ايگنن بۇل
آتىن اولتۇرىدىك دىيگنن؛ سولدى قىب بايجوبار آلىندا كىلىگنن
باسدى آرتىنان بارغان نىيەدى كۇۋادىسكەن كوب قالىا -
قدى جاقىندا تىاي تورابدى آلباس مۇنى كورب چىووغا
پالوان بولماغان سولۇ آتىنا جورە بىردى.

باتر مەندى چوبارغا

زىمتىن سالىدى قالماققا

آسكار جامان تورساغان

آكداب باتر قاراسا

دىن بىلەگنن كوب قالىار

چىرەمسىكە اوستاغان

آچوبى كىلب باتردۇك

قىلچىن اوستاب اويلاپ

بىر چىزارب بىر قويب

آروملى اوزدەرىنەن بىواسن دىب اويلاپ تورابدى
سولدا پادشاهنۇك باياغى باس وازىرى كوكامان قاسقا پادشاهان
روقتاسىز آلباس باترغا ملتق آندى. بول آتقان اوغى
آجالى چىتەگنن باترغا تىيەدى كىندى.

قىلچىن سۆۋرۈب آلاى سانسىز تورغان قالماققا
چوبارغا قامچى سالدى كوب قالماقدك باس آلاى
تورۇرى كىلىگنن قالماقدۇك قاتى ماكدابنان چابادى
قايتالدىن كىلىگنن قالماقدۇك اولكەنن آلب بارادى
آرادان بىر ساغات اوتكىنچە كىچوب قىرغىنار بىولدى
چاققاندا قىلىچ تاپ آلاى آيسرادى چىماساندى
خانى مېنىن خان زادا بىگىن مېنىن بىك زادا
سول واقتدا قالماقدار قلغاغا قاچىب قىلمالدى
قالماقدى قىرىپ آلباس كىچوبلارچىننىك اويندە
ترا جان مېنىن قوسىلب سول واقتدا قايتىب باردى.
ونۇك ئوزى كوب فرىغقا آيتال كىتىگەنن كىين

باشا بۇنى زارامىن چاقىرىپ آقر بۇل سوغىدۇك بولۇۋىنا
كى سىيىب بولدى دىب تىكىشەپ سوراعاندا، بۇل سوغىدۇك
بولۇپنا سىيىچى كوكەمەن قاسقا ايگنن بلرى آيتىب پادشا
داردە چاقورتىپ آلب اوستىچا جورۇدۇك قىرپۇۋىنا سىب
بولغان سىين ليگنن سۇك دىب اوزىن اولتۇرتىپ چىردى.

آلباس باتر پايگەنن آكن اوزدەرىپ ئايچا خاننۇك چىغان
پالواندارن جىغىب ئايچا خاننۇك ايلىندە آجالدى تىيىب تور قىتىپ،
توقسان قارا نارى مېن نارى اوستىدە چىسولۇرى مېنىن
آى كىمەنۇك اجىندە بارچىن آندى جارى مېنىن آتاسى

بایساری مینهن قوچداسب اینسی آلتن چاچ بینهده کو-
ریسب قوچ آیتیب قاراجان دوسین مینهن قوچداسب
ایلینه جورب کیندی.

ایلینه ساپار قالدی

آفیجا جوزن سوانردی

منگن نارلرن بوانردی

آلتی آبیچلیق جول جووردی

باياغی جلاب سقتاب قالغان آتا- آنا سینا جیدهلی

بایسن قوگرات ایلینه آمان ایسن کیلب آتا- آناسی مینهن

کورسب باسقا آغاینداری مینهنده کورسب آمان ایسن

کیلگن قووانچینه اولکن توی قلب جورندی جیغریب

پایگه چاوب، قالا جار سالدیوب جورندک ناری آمان ایسن

جاری بارچندی آلب کیلگنینه قوتدی بولسن آیتب

آلباسی باتر آلتن قاباق آتدیردی، پالوانغا توردی، سوتیه

اوتیر کون اوینن فرق کون توین قلدی، سوتیب مؤراقینا

جیتب اینکی جاسدک کوئلی آچلدی.

آنا باسدی جاسل سوینا حودک دن فوانده جاقسی

نازا سابدی جاوهار بیچاق بیکدردک بیلنده جاقسی

هارکم اوز ایلنده جاقسی جیگن هام جیرنده جاقسی

آلبامسدی جازدرغان چید مرادک بیلنده جاقسی

جارغا بولساک بیس کون آشق نی ساقال (۱) واقمتدا جاقسی

سونهچنی جاقسی قلب سازغا کیلتدی بول جاقسی

پادشانک خدای قنی مه نی پادشاغا قزمیت ایتمکدم جاقسی

بول سوزدهردی آیتب تورغان بک مؤحامد جیسورات باسری